

DOI: 10.18372/2415-8151.23.16268
УДК 72:378.6](477.411)

КОНВЕРГЕНЦІЯ ДИСЦИПЛІН У ПІДГТОВЦІ АРХІТЕКТОРА В НАОМА

Давидов Анатолій Миколайович¹, Коломієць Антон Володимирович²

- ¹ Доцент, кандидат архітектури,
завідувач кафедри архітектурного проектування НАОМА, м. Київ, Україна,
e-mail: anatoliy.davydov@naoma.edu.ua, orcid: 0000-0003-2009-1491
- ² Аспірант кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв НАОМА, м. Київ, Україна,
e-mail: antin.zikrachi@gmail.com, orcid: 0000-0002-2229-4201

Анотація. У статті описано новітні підходи в освіті архітекторів, які нині вже впроваджуються на факультеті архітектури Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА).

Автори подають нові педагогічні та методичні напрацювання щодо освітньо-професійної програми підготовки архітекторів у НАОМА. Наголошується власне на двох важливих аспектах, по-перше, викладачами факультету визнано неоптимальною стара програма щодо мистецьких дисциплін, причиною визначено її погану адаптованість до потреб саме архітектурної освіти, по-друге, усвідомлення унікального розташування факультету у складі та приміщенні НАОМА поруч з кафедрами факультету образотворчого мистецтва, які спеціалізуються на живописі, графіці, скульптурі, сценографії.

Ці дві складові, одна з яких є усвідомленою проблемою, а друга, по суті, є набором можливостей, разом зі сформульованою задачею з підготовки оптимальної програми і були взяті за основу.

Досвід впровадження нового підходу протягом п'яти останніх років дав змогу проаналізувати проміжні результати та надати достатньо матеріалу для якісного окреслення перспектив подальшого розвитку.

Важливим підходом у навчанні архітектора, покладеним в основу програми, автори бачать понятійне зближення чи об'єднання дисциплін. Такий підхід усуває їхню взаємоізоляцію та взаємопідпорядковує дисципліни між собою.

Автори звертають увагу на те, що подібний підхід вже впроваджувався в Академії майже сто років тому – це був Фортех – загальний курс формально-технічних дисциплін. Скасований у 30-ті роки у зв'язку зі зміною ідеологічного курсу у мистецтві, Фортех все ж таки встиг напрацювати значний цінний досвід, який переконливо доводить його високу ефективність.

Стаття містить загальний опис нової програми зі стислими поясненнями. Матеріал може становити цікавість для викладачів архітектурних факультетів.

Ключові слова: Програма підготовки архітекторів; понятійне об'єднання дисциплін; Фортех; Баухаус.

ВСТУП

Сучасною світовою тенденцією в освітньому процесі є поняттєве об'єднання дисциплін. Ставлячи перед собою завдання створити оптимальну методику з підготовки майбутнього архітектора на факультеті архітектури НАОМА, усвідомлюємо, що архітектура вже сама є певною мірою мультидисциплінарною, оскільки перебуває на перетині образотворчих мистецтв та будівельної інженерії, і містить в собі частково і те, і інше та послуговується ними, вирішуючи власні завдання.

Унікальна структура, що її має НАОМА, і розташування факультету архітектури поруч з факультетом образотворчих мистецтв дає виняткову можливість сповна реалізувати завдання щодо повноцінного естетичного виховання та формування майбутнього архітектора, даючи йому змогу в найкращий спосіб ознайомлюватися з напрямками та можливостями сучасного мистецтва, вивчаючи як засоби і прийоми, так і розвиваючи концептуальне мислення.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У 1924-1930-х роках підхід синтезу мистецтв вже впроваджувався у НАОМА. Це був Фортех – загальний курс формально-технічних дисциплін, який передбачав чотири лабораторії – рисунка й кольору, об'єму, креслення, макетування, де студенти засвоювали основні елементи та засоби формотворення у мистецтві. Формальні завдання, які ставилися перед студентами, передбачали розвиток у них системного мислення. Фортех у своїх підходах помітно перегукувався з програмою Bauhaus Vorkurs.

Українська дослідниця методики та історії Фортеху Олена Кашуба-Вольвач вказувала, з одного боку, на задачу Фортеху «готувати художника нового типу, спроможного працювати у сфері створення всього предметного середовища, що оточує людину» [5, с. 195], а з іншого – зазначала, що Фортех рухався у напрямку, який також розроблявся у німецькому Баухаузі та московському ВХУТЕМАСі [5, с. 195], Олена Кашуба-Вольвач констатує «тотожність як самої ідеї курсу, так і його формальних компонентів» [5, с. 195].

Ще Іван Врона, ректор КХІ і власне один з творців Фортеху, наголошував на важливості «утворення циклу так зв. «формально-технічних дисциплін» (рисунку, кольору, обсягу й простору)» [1, с. 14].

На тотожність підходів Фортеху, ВХУТЕМАСУ та Bauhaus вказують матеріали низки авторів

[3, 4, 5, 6]. Висновки цих авторів стали цінним матеріалом у підготовці нової програми.

МЕТА

Автори ставлять на меті, використавши досвід Фортеху, застосувавши синтез мистецтв у підготовці архітекторів, понятійно об'єднати дисципліни та отримати принципово кращу програму.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

При формуванні нової методики на факультеті були скореговані програми з таких фахових дисциплін, як «Архітектурне проектування», «Архітектурна композиція», «Архітектурна графіка», «Нарисна геометрія», «Образотворче мистецтво» та «Комп'ютерне моделювання».

Новизна полягає в тому, що завдання з різних дисциплін поняттєво об'єднані загальними темами за семестрами. Починаючи з поняття «площина», далі «об'єм» і «простір» – такі теми є основними упродовж двох курсів навчання. Вдосконалення методики також потребує зміни завдань у курсі «Рисунок. Живопис». Факультетом запропоновані відповідні зміни до програми і переліку завдань, які відповідають загальному напрямку підготовки студента-архітектора, допомагаючи йому у виконанні завдань з курсу «Архітектурне проектування».

Варто зазначити, що у сучасному навчальному процесі студенту надається можливість обирати ті чи інші предмети і формувати індивідуальну освіту особисто. Для факультету архітектури НАОМА, завдяки сусідству з кафедрою факультету образотворчого мистецтва, наявна унікальна ситуація у виборі дисциплін. Саме у межах нової методики студент-архітектор 3-4 курсів може ознайомитися й обрати один з напрямів образотворчого мистецтва – живопис, графіку, скульптуру, сценографію, графічний дизайн. Таким чином студент власноруч формує індивідуальну неповторну освіту відповідно до власних здібностей та уподобань.

У програмі підготовки магістрів студентам архітектурного факультету запропоновано курс «Візуальне мистецтво». Результатом навчання стали такі творчі роботи, як фільм, інсталяція, перформанс, концептуальні живописні, скульптурні та графічні твори. У підсумку самі роботи студентів є цікавішими, виразнішими та більш особистісними. Водночас зауважимо, що викладачами факультету архітектури для студентів факультету образотворчого мистецтва підготовлено як вибірковий – курс «Основи проектуван-

ня», де пропонується в процесі проектування індивідуального житлового будинку ознайомитись з специфікою мистецтва «Архітектура». Це також сприятиме взаємопроникненню та поняттєвому об'єднанню дисциплін в освіті НАОМА.

Недоліками існуючої програми з рисунку та живопису є відсутність розуміння специфіки потреб та змін, які відбулись з появою комп'ютерних технологій. Хоча стались дуже великі зміни, а саме – основним технічним засобом для архітекторів став комп'ютер; наявний скорочений обсяг часу для дисципліни «Образотворче мистецтво» позбавляє студента-архітектора можливості розвивати майстерність на рівних зі студентами, які навчаються за повною програмою, а з іншого, не відображає і не вирішує специфічних задач з формування саме архітектора.

Важливо наголосити, якщо художники мають сформоване розуміння композиції, то у архітекторів композиція навіть ніколи й не була присутньою у програмі. Таким чином, через брак підготовки з композиції, вони опиняються у заздалегідь програшному положенні. Тому сумнівною є передусім сама доцільність калькування програми факультету образотворчого мистецтва для архітекторів.

Одночасно з впровадженням у НАОМА спеціальності «архітектор-художник» обов'язковим завданням на переглядах-звітах з літньої практики стали неакадемічні студентські твори, для цього викладачі почали вводити у літню практику опанування різних матеріалів та підходів, зокрема без задачі копіювання природи. Роботи студентів в результаті ставали цікавішими та більш особистісними. Такі виставки демонстрували якісно інший результат, що зрештою підштовхнуло факультет до розробки нової методики для архітекторів, адже змін зазнала і сама робота архітектора, зокрема через появу комп'ютера, що кардинально зменшило необхідність та частку ручної проектної графіки.

Ми, розробляючи та втілюючи нову методику для архітекторів, ставимо на меті у роботах з курсу «Образотворче мистецтво для архітекторів» навчити студента мислити та зображувати емоції. Бо архітектор, крім виконання власне професійної функції, має бути творчою індивідуальністю і, розвиваючи індивідуальний талант студента, ми викладаємо образотворче мистецтво не з позиції задачі копіювати, але втілювати власні образи, створюючи нові твори мистецтва.

Метою нової методики є навчити студента побачити проблему, розв'язати її, та презентувати результат до споживача у сучасний спосіб. І це стосується як результатів завдань з «Архітек-

турного проектування», так і курсу «Образотворчого мистецтва» – навчити майбутнього архітектора творчому сучасному мисленню у мистецтві. Зараз, коли можливість різноманітних прийомів, крім рисунку та живопису, радикально збільшилася, коли наявна комп'ютерна цифрова культура, роботи з 3D-анімації тощо, то однією з головних цілей методики є показати максимальне розмаїття й арсенал можливостей цих прийомів.

Основні етапи програми «Рисунок, живопис», «Образотворче мистецтво», «Візуальне мистецтво»:

1-й етап – введення у розуміння антуражу та архітектури, малювання дерев, фону, неба, які допомагають архітектору оформляти проект на практичних заняттях з архітектурного проектування. Знайомлять архітектора з матеріалами вугілля, сангіна, туш, пензель-туш, пензель-акварель.

У той же час поняття «ПЛОЩИНА» розглядається на курсах «Архітектурна композиція», «Архітектурне проектування», «Архітектурна графіка», «Нарисна геометрія», Комп'ютерне проектування».

2-й етап – загальна тема – розуміння поняття «ОБ'ЄМУ». Це типові завдання – натюрморти, гіпсові форми, використовуються різні матеріали, працюють з натюрмортами, як з природи, так і у власній інтерпретації. Задача прийти до розуміння об'єму, опанувати світло-тінь. Принципіальним є робота з природи, та обов'язковим – принцип формалізації (робота з уяви, пам'яті). Цікавим та корисним для наслідування бачиться підходи та філософія пуризму.

Усі завдання з курсів «Архітектурна композиція», «Архітектурне проектування», «Архітектурна графіка», «Нарисна геометрія», «Комп'ютерне проектування» також у цей час сфокусовано на розумінні цього поняття.

3-й етап – ПРОСТІР, ІНТЕР'ЄР – доречно давати завдання з рисунком та живописом інтер'єрів приміщень, предметів у приміщенні, вивчаючи різні способи виразності та матеріали. На курсі «Архітектурне проектування» в цей час завданням є розробка інтер'єру громадської будівлі.

4-й етап – ПРОСТІР, ЕКСТЕР'ЄР – завдання рисунку та живопису міського середовища, виконується з природи та у вигляді авторських творчих інтерпретацій. Цим завершується курс «Архітектурного рисунку». Кінець другого курсу закінчується проектуванням невеликої громадської споруди, презентація проекту вимагає також навиків рисунку, які засвоїли студенти.

Підсумком курсу є те, що студент вже зна-

йомий з матеріалами, може зобразити об'єм, антураж та готовий до створення окремого твору мистецтва (картини).

Наступні етапи направлені вже на композиційне мислення та технічні навички. Для ефективного використання у підготовці майбутніх архітекторів освітніх ресурсів кафедр образотворчого факультету запроваджена практика надання кожному студенту можливість самостійно обирати вид образотворчого мистецтва. Основні види — живопис, графіка, скульптура.

5-й етап — вивчити різновиди матеріалів та підходів до виду мистецтва, у живописі — техніки, фарби, у скульптурі — різні матеріали та специфіка роботи. У студентів є можливість ознайомитись з багатими можливостями графічних технік. Результатом повинні стати самостійні композиції, процес роботи над якими є творчим та особистим. Зараз проробляється варіант, коли студенти архітектурного факультету зможуть працювати безпосередньо в творчих майстернях факультету образотворчого мистецтва.

6-й етап — вихід на чисто композиційний рівень — студенту ставлять завдання самостійно зробити повноцінний мистецький твір, застосовуючи знання та вміння, отримані раніше. У цей період завданням курсу «Комп'ютерне проектування» стають засоби презентації архітектурних проектів.

Результатом такого підходу вже стала низка цікавих самобутніх робіт від студентів, які мають також саме значення, як і дипломна робота з архітектурного проектування.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Врона І. Київський художній інститут (його стан і робота). Мистецько-технічний ВИШ. Збірник київського художнього інституту. Київ, 1928. С. 7-18.
- [2] Врона І. Назрілі питання ізо-мистецької освіти. Мистецько-технічний ВИШ. Збірник київського художнього інституту. Київ, 1928 С. 33-42.
- [3] Жадова Л. Декоративное искусство СССР. Журнал Вхутемас-Вхутеин (Страницы истории), 1970, № 11 (156). С. 36, 39.
- [4] Кашуба-Вольвач О. «Фортех» у Київському художньому інституті 1920-х років. Студії мистецтвознавчі, 2005. Випуск 1(9). С. 49-61.
- [5] Кашуба-Вольвач О. Педагогічні програми з Фортеху. Огляд авторських концепцій та їх аналіз. Сучасне мистецтво. 2008. Вип. 5. С. 191-211.
- [6] Комарова Л. Научный коллоквиум в Веймаре «Баухауз. 1919-1933 гг.». Архитектура СССР, 1980. № 09. С. 62.
- [7] Нірод Ф. З приємністю згадую. Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-

7-й етап — у магістратурі викладається курс «Візуальне мистецтво», який розширює можливості студента. Використовуються не лише традиційні жанрові прийоми та техніка, але й візуальні засоби виразності. Йдеться про інсталяції, фільми, анімацію, роботи з розробкою власних технічних засобів, використання фотографії та поєднання засобів, які існують та застосовуються у сучасному мистецтві.

Кінцевим результатом має бути вироблення в кожного студента особистого почерку та стилю виразності. Такий підхід впливає і на презентацію магістерського дослідження.

ВИСНОВКИ

У процесі підготовки майбутнього архітектора дуже важливо навчити студента не лише здійснювати творчу розробку, але й вміло творчо висловлюватися. Розробляючи концепцію мистецького твору, архітектор використовує той самий метод, що й в архітектурному проектуванні. Поняттєве об'єднання предметів (а саме це й здійснюється у межах запропонованої програми) дасть змогу створити ситуацію, коли всі предмети перебуватимуть у взаємному органічному зв'язку. Шлях синтезу мистецтв, зближення предметів та їхнього взаємопроникнення, запропонований на факультеті архітектури НАОМА є, на нашу думку, як надзвичайно цікавим, так і водночас ефективним, оскільки впливає на підвищення рівня архітектурної освіти й органічно формує архітектурно-мистецький світогляд майбутнього архітектора.

REFERENCES

- [1] I. Vorona, *Kyiv Art Institute (its condition and work). Technical and Art University. Zbirnyk Kyivskogo Hudozhnogo Instytutu (The collector of Kyiv Art University)*. Kyiv 1928. p. 7-18.
- [2] I. Vorona, *Important issues of iso-art education. Technical and Art University. The collector of Kyiv Art Institute*. Kyiv, 1928 p. 33-42
- [3] L. Zhadova, *Decorative art of the USSR. Vhuteinus-Vhutein Journal (Pages of history)*, 1970, № 11 (156). p. 36, 39.
- [4] O. Kashuba-Volvach «Fortech» in Kyiv Art Institute 1920s. *Art school*, 2005. Edition 1(9). p. 49-61.
- [5] O. Kashuba-Volvach *Pedagogical programs in Fortech. Author's review of concepts and analysis. Modern Art*, 2008. Вип. 5. p. 191-211.
- [6] L. Komarova, *Scientific colloquium of Weimar «Bauhaus». 1919-1933. Architecture of USSR*, 1980 № 09. p. 62.
- [7] F. Nirod, *I remember with pleasure. Ukrainian Academy of Arts: Research and scientific-methodical works*. Kyiv, 1994. Edition 1. p. 190.
- [8] S. A. Prohoda-Pleshchynska. *How we were*

методичні праці. Київ, 1994. Вип. 1. С. 190.

[8] Прохода-Плещинська С. А. Як нас навчали. Українська академія мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці. Київ, 1995. Вип. 2. С. 116.

[9] Тиц А. А. Основы архитектурной композиции и проектирования. Киев: Вища школа, 1976. 240 с.

[10] Чинь Франсис Д. К. Архитектура (форма, пространство, композиция). Москва: АСТ, 2005. 400 с.

[11] Чинь Франсис Д. К. Архитектурная графика. Москва: АСТ, 2007. 215 с.

taught. Ukrainian Academy of Arts: Research and scientific-methodical works. Kyiv, 1995. Edition 2. p. 116.

[9] A. A. Tyts. *Osnovy arhitekturnoy kompozitsii i proektirovaniya. (Fundamentals of architectural composition and design.)* Kiev: Higher education institution, 1976. p. 240.

[10] D. K. Chyn Fransis. *Arhitektura (forma, prostanstvo, kompozitsya) (Architecture (form, space, composition)).* Moscow: AST, 2005. p. 400.

[11] D. K. Chyn Fransis. *Arhitekturnaya graphika. (Architectural graphics.)* Moscow: AST, 2007. p. 215

АННОТАЦІЯ

Давидов А.Н., Коломієць А.В. Конвергенція дисциплін в підготовці архітекторів в НАОМА.

В статье описано новые подходы в образовании архитекторов, которые уже внедряются на факультете архитектуры НАОМА. Авторы приводят новые педагогические и методические наработки относительно образовательно-профессиональной программы подготовки архитекторов в НАОМА. Акцентируется собственно на двух важных аспектах, во-первых, преподавателями факультета определено неоптимальной старая программа в художественных дисциплинах, причиной определено ее плохую адаптированность к запросам именно архитектурного образования, во-вторых, осознание уникального расположения факультета в составе та помещении НАОМА рядом с кафедрами факультета изобразительных искусств, которые специализируются на живописи, графике, скульптуре, сценографии.

Эти две составляющих, одна из которых является осознаной проблемой, а вторая, по сути, набором возможностей, вместе со сформулированной задачей по подготовке оптимальной программы и были взяты за основу.

Опыт внедрения нового подхода на протяжении пяти лет дал возможность проанализировать промежуточные результаты и предоставить достаточно материала для качественного определения перспектив дальнейшего развития.

Важным подходом в обучении архитектора, положенным в основу программы, авторы видят понятийное сближение или объединение дисциплин. Такой подход убирает их взаимои-золированность и взаимоподчиняет дисциплины между собой.

Авторы обращают внимание на то, что подобный подход уже внедрялся в Академии почти сто лет тому назад – это был Фортех – общий курс формально-технических дисциплин.

Упраздненный в 30-х годах в связи со сменной идеологического курса в искусстве, Фортех

ABSTRACT

Davydov A., Kolomiets A. Disciplines convergence in education of architects at NAFAA.

The article describes the latest approaches in the education of architects, which are now implemented at the Faculty of Architecture in the National Academy of Fine Arts and Architecture (NAFAA).

The authors present new pedagogical and methodological developments on the Educational and Professional Training Program for Architects at NAFAA. Two important aspects are emphasized. Firstly, the faculty members found that the old program for art disciplines is inappropriate, the reason was its poor adaptation to the needs of architectural education. Secondly, the department of the Faculty has the unique location in NAFAA near such departments as: Arts (specializing in painting), graphics, sculpture, scenography.

These two components, one of which is a conscious problem, and the other, in fact, a set of opportunities, together with the formulated task of preparing the optimal program were taken as a basis.

The experience of implementing the new approach over the last five years has allowed us to analyze the intermediate results and provide enough material to qualitatively outline the prospects for further development.

The authors see the conceptual convergence or unification of disciplines as an important approach in the teaching of architects, which is the basis of the program. This approach eliminates their mutual isolation and subordinates disciplines.

The authors point out that such an approach was already introduced at the Academy almost a hundred years ago - it was Fortech - a general course of formal and technical disciplines. Abolished in the 1930s due to a change in the ideological course in art, Fortech nevertheless managed to gain considerable valuable experience, which

все таки успел наработать значительный ценный опыт, который убедительно доказывает его высокую эффективность.

Статья включает общее описание программы с сжатыми пояснениями. Материал может быть интересным для преподавателей архитектурных факультетов.

Ключові слова: Програма підготовки архітекторів; понятійне об'єднання дисциплін; Фортех, Баухаус.

convincingly proves its high efficiency.

The article contains a general description of the new program with brief explanations and relevant illustrations. The material may be of interest to teachers of architectural faculties.

Keywords: Architects educational program, conceptual integration of disciplines, Fortech. Bauhaus, Arts Synthesis.

AUTHOR`S NOTE

Anatoliy Davydov

Head of the Department of Architectural Design NAFAA, Kyiv, Ukraine

e-mail: anatoliy.davydov@naoma.edu.ua, orcid: 0000-0003-2009-1491

Anton Kolomiets

Postgraduate student of the Theory Department, History of Architecture and Arts Synthesis of the National Academy of Fine Arts and Architecture, Kyiv, Ukraine

e-mail: antin.zikrachi@gmail.com, orcid 0000-0002-2229-4201

Стаття подана до редакції 03.10.2021р.
Стаття прийнята до друку 23.10.2021р.